

Kale jonker (*Cirsium palustre*)

Hoezo kaal, zal van menigeen de reactie zijn bij aanraking van deze bijenplant. Hij zal ongetwijfeld tot de met pijn gepaarde conclusie komen dat het 'kale' niet van toepassing is op de met venijnig scherpe stekels bezette stengels en bladeren. Dat 'kale' moet dus wel ergens anders betrekking op hebben.

Vederdistel

Kale jonker is een lid van de grote Compositen familie (*Asteraceae*) en behoort tot het geslacht van de Vederdistels (*Cirsium*), dat ruim 200 soorten heeft in de gematigde streken van het noordelijk halfrond. In Europa groeien ongeveer 60 soorten, waarvan een groot aantal in het Middellandse-Zeegebied en in Zuid-Rusland. In ons land zijn 7 soorten inheems; de overbekende Akkerdistel (*Cirsium arvense*) hoort daar ook bij. De Kale jonker is hier een algemeen voorkomende plant die we kunnen aantreffen op vochtige graslanden, in loofbossen en op laaggelegen delen van de duinen. De plant is karakteristiek voor blauwgraslanden. Dat zijn onbemeste laaggelegen graslanden. Vroeger kwamen die in ons land veel voor en deze waren rijk aan plantensoorten. Door herverkavelingen en de daarmee gepaard gaande bemestingen zijn ze bijna allemaal verdwenen: er is nog maar 1% over en die ligt in natuurgebieden. Op de droge gronden van de Veluwe, Drenthe en Noord-Limburg komt de Kale jonker niet voor. Ook ontbreekt hij in de akkerbouwgebieden op de zeeklei van Groningen, Friesland en Noord-Holland en in het zuidwesten van ons land.

Tweejarige plant

Kale jonker is tweejarig: in het eerste jaar ontwikkelt zich een vegetatieve plant met in een rozet staande wortelbladen; in het tweede jaar komt daaruit de bloeistengel tevoorschijn. In het rozetstadium is de plant erg kwetsbaar, want bij beschadiging van de groeipunt, bijvoorbeeld bij betreding, herstelt ze zich maar met moeite. De lancetvormige bladeren zijn veerspletig en hebben op de bladlobben scherpe stekels. De bloeistengel, die wel twee meter lang kan worden, is over de gehele lengte bezet met scherpe stekels. Die staan op randen, ook wel vleugels genoemd, die een voortzetting zijn van de langs de stengel staande bladeren. Naar boven toe worden de

bladeren klein en smal en hun aantal wordt ook kleiner. In combinatie met de lange weinig vertakte stengel geven ze de plant het kale uiterlijk waaraan ze haar naam dankt. Van juni tot september staat de Kale jonker in bloei. Naast planten met tweeslachtige bloemen komen er ook voor waarvan de bloemen geen stuifmeel vormen en die dus functioneel vrouwelijk zijn. De bloemhoofdjes staan dicht bij elkaar gegroepeerd boven aan de bloeistengel. De blaadjes van het omhulsel hebben in het midden een harsklief en eindigen in een omgebogen stekeltje. De bloemen in een hoofdje zijn allemaal buisbloemen.

De bloembuis begint met een smal lang gedeelte en wordt iets boven het midden wijder en krijgt daar de vorm van de beker. Aan de rand daarvan staan 5 lange kroonslippen. De bloemkroon is roodachtig paars, in een enkel geval wit. De meeldraden hebben een korte beharing. Rond de bloemkroon staan op het vruchtbeginsel lange pappusharen die geveerd zijn. De geslachtsnaam Vederdistel is daarvan afgeleid.

Bijenbezoek

Onder gunstige omstandigheden worden de bloemen van de Kale jonker druk bezocht door bijen en andere insecten. De nectar moet echter wel van erg ver weg komen, want het nectarium ligt onder in het nauwe buisvormige deel van de bloemkroon. De nectar moet hierin stijgen tot het bekervormig deel willen bijen nectar kunnen puren. Bijen verzamelen ook stuifmeel op de bloemen.

Vermeerdering

De vermeerdering vindt alleen plaats door zaad. De vrucht is een nootje. De pappusharen laten vrij gemakkelijk los van het nootje en dienen hier niet voor de verspreiding van het zaad door de wind, zoals we dat anders bij veel soorten van de familie zien gebeuren. De haren zorgen er wel voor dat het zaadhoofdje uiteenwijkt waardoor de nootjes vrijkomen. Voor de ontkieming hebben de zaden licht nodig. Het gevolg daarvan is dat de plant maar weinig concurrentie van andere planten verdraagt. Heeft zij zich eenmaal gevestigd dan zorgen de bladeren van het rozet er wel voor dat andere planten niet te dicht in de buurt komen.

Kale jonker (*Cirsium palustre*)

A deel bloeistengel met bloemhoofdjes; B blad onder aan de plant; C bloem; D opengeslagen meeldraden; E stuifmeelkorrel (tricolporaat): 1 polair, 2 equatoriaal; F nootje met pappus; G nootje.